

10 november 2012

Elfnovemberlezing door Jan Techau

Dames en heren,

Op 15 maart 2011, zo'n anderhalf jaar geleden intussen, kwam ik hier in Brussel aan om mijn nieuwe functie op te nemen als directeur van Carnegie Europe, de Europese pijler van de Carnegie Endowment for International Peace. Zes weken later, het was ergens eind april, nam ik mijn nieuwe think tank mee naar Ieper voor een tweedaagse retraite. Op het programma stond onder meer een workshop om te bepalen welke richting we met ons team uit wilden, wat onze doelstellingen zouden zijn en welke strategie we zouden volgen om die doelstellingen te halen.

De echte reden voor deze retraite was evenwel net iets anders. Ik wilde mijn jonge medewerkers, van over de hele wereld, tonen waarom Andrew Carnegie zo bezeten was van vrede en waarom hij astronomische bedragen aan goede doelen had geschonken om oorlog uit de wereld te helpen bannen. Ik wilde dat ze met eigen ogen zouden zien wat Carnegie bovenal vreesde – precies de reden waarom hij een organisatie in het leven had geroepen die een einde wilde maken aan gewapende conflicten: de schijnbaar eindeloze rijen graven van jonge kerels die elkaar naar het leven stonden en uiteindelijk zelf waren gesneuveld. Ik wilde dat ze de bestaansredenen voor onze organisatie zouden begrijpen en inzien waarvoor onze organisatie precies ijvert. Opdat ze elk moeilijk telefoontje, iedere vervelende klus en veeleisende opdracht rechtstreeks zouden linken aan de oorspronkelijke opdracht van de Endowment for International Peace. Ik wilde dat ze zouden zien wat er op het spel staat en dat ze de gevolgen zouden vatten mochten we niet in onze opdracht slagen.

Dit mag ietwat overdramatiserend en hoogdravend lijken, ik vond het alvast nodig. We mogen immers nooit de big picture, het grotere geheel uit het oog verliezen zodat we niet vergeten waarom we al die kleine dingen iedere dag opnieuw doen. Vooral wanneer je eigen organisatie geheel onbescheiden beweert voor niets minder dan wereldvrede te ijveren. Kortom, ik wilde mijn medewerkers - van Ierse, Franse, Filippijnse, Oekraïense, Turkse, Italiaanse, Amerikaanse en Duitse afkomst - het DNA van Carnegie Europe laten zien. Het DNA van Carnegie Europe, dames en heren, ligt immers in Flanders Fields; het ligt in Ieper.

Ik wil jullie vanavond nog een andere anekdote over Ieper vertellen. Sinds enkele jaren organiseren we iedere zomer met een groepje katholieke en protestantse vrienden – allemaal Duitsers – een weekend op een speciaal uitgekozen plaats, om te wandelen en om over politiek en geloof te praten. Elk jaar op een andere plaats en met een ander thema. Het thema dit jaar was *Versoehnung und Vergebung*, verzoening en vergiffenis.

En als locatie voor deze denkoefening kozen we – u raadt het al – Ieper. In september trokken we dus richting Vlaanderen, waar we het In Flanders Fields-museum bezochten, ons bezonnen in de Sint-Maartenskerk en de Saint George's Memorial Church en praatten over de erfenis van de Grote Oorlog en over hoe haat tot liefde omgebogen kan worden. We hadden het ook over de manier waarop mensen kunnen vergeven - niet vergeten -, opnieuw met elkaar leren

samenleven en elkaar opnieuw leren vertrouwen. Dat alles uiteraard overvloedig overgoten met bier en stevige porties mosselen met friet.

Op de tweede dag wandelden we van Ieper naar Langemark, naar het Duitse oorlogskerkhof, enkele kilometers ten noorden van de stad. Op onze weg liepen we langs het New Irish Farm Cemetery. Het was een warme nazomerdag en al van ver hoorden we muziek over de graven in Flanders Fields waaien. Toen we binnenwandelden, zagen we helemaal achter aan het kerkhof een man met een doedelzak die zijn repertoire aan het oefenen was.

Het was een heel bijzonder moment. Op die zonovergoten dag, op een van de meest sombere, ingetogen plaatsen die je je kan indenken, troffen we bij het binnenkomen die man aan, die prachtige muziek speelde op een bevreemdend en tegelijk aandoenlijk instrument, moederziel alleen op dat kerkhof.

We spraken hem aan en hij bleek doedelzakspeler te zijn bij een plaatselijke fanfare in Ieper. Hij was aan het oefenen voor hun concerten en optredens voor de Last Post-ceremonie aan de Menenpoort. We vertelden hem waarom we daar waren en vroegen hem of hij een stukje voor ons wilde spelen tijdens ons gebed aan het grote kruis, dat boven het landschap uittorent.

Daar stonden we dan, vijf Duitsers, naar een Vlaamse doedelzakspeler te luisteren die een Schots lied speelde op een Iers oorlogskerkhof in het Belgische *plat pays*. Een echt kippenvelmoment. Een heerlijk, innig moment waar een pure, onvervalste schoonheid van uitging en dat voor altijd in ons geheugen gegrift staat. Ieper en ik, dat is eigenlijk een beetje een liefdesverhaal, hoewel ik er nog maar drie keer in mijn leven ben geweest. Het is duidelijk dat deze plaats veel voor mij betekent.

U zal dus begrijpen dat ik eerst sprakeloos was, maar tegelijk ook ontroerd en natuurlijk vereerd toen ik een paar weken geleden een telefoontje kreeg van Tomas Baum en hij me vroeg of ik hier vanavond voor jullie wilde spreken. Mijn antwoord was niet 'ja', maar 'ja natuurlijk!'.

En hier sta ik dan, oprecht dankbaar voor de kans om hier, vanavond, voor jullie te mogen spreken. Bedankt dat ik er vanavond bij mag zijn, hier in het Vlaams Parlement.

Het is best intimiderend, een Elfnovemberlezing geven voor zo'n eminent publiek. Mijn voorgangers waren stuk voor stuk prominente sprekers die allemaal intelligente, zinnige dingen te vertellen hadden over de erfenis van de Eerste Wereldoorlog en die een zinvolle betekenis gaven aan wat er in de loopgraven aan het westelijke front allemaal is gebeurd, gelinkt aan een hoopvolle vredesboodschap.

Ik ben geen historicus, geen schrijver, geen filosoof, geen politicus of diplomaat. Ik ben een think tanker, een onderzoeker die inzicht probeert te verwerven in complexe politieke situaties zodat hij ze helder kan uitleggen aan al wie horen wil. In een ideale wereld hoop ik dat mijn inzichten als nuttig en praktisch beleidsadvies voor beleidsmakers kunnen dienen. Ik ben dus geen

beoefenaar van politiek, maar hou me bezig met echte problemen i.p.v. academische theorieën. Ik ben een outsider die zich voordoeft als een insider, zoals een goede vriend uit mijn think tank schrandere opmerkte.

Ik belicht het vredethema dan ook vanuit een geheel eigen optiek. En ik moet toegeven dat ik een beetje zenuwachtig ben - net als Tomas Baum trouwens - maar ik hoop oprecht dat mijn betoog op een of andere manier nieuwe inzichten kan bijbrengen.

Vrede, dames en heren, is net als gezondheid geen eindstadium, maar een continu proces. Vrede is het resultaat van het voortdurend in evenwicht houden van uiteenlopende belangen. Voor een geslaagde evenwichtsoefening is het noodzakelijk dat de partijen die hun belangen in evenwicht proberen te houden met de belangen van anderen, zoveel mogelijk over die anderen weten en hun argumenten proberen begrijpen. Vrede berust bijgevolg op grondige kennis en kracht. Dit vergt flink wat inspanningen en enorm veel geduld.

Bovendien vergt zo'n sprong in het duister ook moed: je moet vertrouwen stellen in iets waarvan je de afloop en de gevolgen niet kunt overzien. En bovenal moet je weten dat er nooit een einde komt aan al dat harde werk. Vrede, dames en heren, is niet iets wat je bereikt, het is geen eindpunt. Vrede is er omdat die telkens en iedere dag opnieuw wordt verworven. Het is sisyfusarbeid. Het enige verschil met Sisyphus is dat wij geen blikje Red Bull hebben dat ons vleugels geeft. En dat is waar Europa in het spel komt. We kunnen vanavond immers niet om Europa en het Europese eenmakingsproces heen. Het is verleidelijk om de Nobelprijs voor de Vrede te berde te brengen en de lof van de Europese Unie als één groot vredesproject te zingen. Uiteraard is dat net de ambitie van de EU en ik ben onverdeeld voorstander van de beslissing van het Nobelcomité in Oslo dit jaar.

Maar in de context van vanavond telt vooral dat de EU een bijna ideaal voorbeeld is van wat ik net pleegde te zeggen: vrede is geen eindstadium, maar een dynamisch proces. Of anders gezegd: vrede is het resultaat van een proces. De EU is evenwel – en hier wordt het ingewikkeld – geen 'vredesproces', zoals dat tussen Palestijnen en Israëli's. De EU werd in het leven geroepen om de vrede in Europa te vrijwaren door dagelijks tientallen, vervolgens honderden en telkens meer kleine, praktische problemen tussen de Europese lidstaten op te lossen. Van handelsbarrières tot grenscontroles, van consumentenbescherming tot gezondheidsnormen, van samenwerking tussen politiediensten over de grenzen heen tot steun aan landbouwers, van het bannen van bedrijfsmonopolies tot het instellen van onderwijsstandaarden. De bedoeling was om vrede te bewerkstelligen door een machine uit te vinden die al die problemen omzet in werkbare oplossingen op basis van algemeen aanvaarde regels.

De bedoeling was dat deze machine de oorzaken van conflicten gaandeweg zou opruimen, met vrede als eindproduct. En dat is precies wat deze machine doet. Ook al sputtert ze af en toe, maakt ze soms vreemde geluiden en wint ze niet meteen een schoonheidsprijs. De machine blijft wel vrede produceren. Vrede als resultaat van een proces. Het 'vredesproces' in het Midden-Oosten produceerde daarentegen geen vrede. Precies omdat er eigenlijk geen sprake was van

een echt proces. Geen machine, geen algemeen aanvaarde regels, geen oplossing voor praktische problemen. Kortom, geen vrede. Eigenlijk probeerden ze vrede uit het niets te toveren. Zo werkt het echter niet. Zonder proces geen vrede. Dat verschil is wel degelijk belangrijk.

Het is belangrijk omdat dit langdradige, vervelende, bureaucratische, saaie, abstracte proces (het woord 'proces' is op zich al zo kunstmatig en betekenisloos dat je er koude rillingen van krijgt) zo gemakkelijk wordt gebagatelliseerd en van tafel geveegd. Iets wat al te vaak gebeurt. We denken dat iets te duur is, te ver van de mensen staat, te ondoorzichtig en ondoorgrondelijk is. Soms is dat inderdaad het geval en moeten we – dat spreekt vanzelf – er alles aan doen om dit te verbeteren. Maar het werkt – en, dames en heren, het werkt doorgaans beter dan we zouden denken.

De raison d'être van het Europese eenmakingsproject voor 'vrede als resultaat van een proces' is geen ouderwets of achterhaald streven, in tegenstelling tot wat sommigen vandaag beweren: "Vrede? Ach, dat is toch een oud verhaal! Welk nieuw verhaal brengt Europa?" Alleen noemen ze het vandaag geen 'verhaal' meer maar wel een 'discours'. Wat is het nieuwe 'discours'?

Wel, het nieuwe discours is het oude discours. We hebben Europa nodig om de vrede te handhaven. Punt uit. Ons mooie continent, dames en heren, is nog altijd in gevaar. De donkere geesten uit het verleden, die in de huidige Europese crisis opnieuw opdoemen, zijn nooit helemaal weggeweest. Europa blijft intrinsiek instabiel. Europa is niet vrij van oorlog, genocide, afgunst, opgeblazen nationalisme, de veronachtzaming van minderheden, territoriale geschillen, racisme, haat, ongezonde gevoelens van inferioriteit of superioriteit, wantrouwen, vrees voor de ander of een gebrek aan mededogen. De geschiedenis is niet afgelopen; het Europese verhaal is geen statisch verhaal. Europa's naties blijven daarenboven in beweging. De Balkanlanden bijvoorbeeld, of Spanje, Schotland en ja, zelfs België. (Beieren vermeld ik hier expliciet niet – dat is al lang in kannen en kruiken!).

Al die ontwikkelingen zijn momenteel volop aan de gang. Precies daarom kunnen we niet zonder onze machine, onze EU-machine, om een saai en gezapig proces op gang te brengen om al die akelige toestanden op hun beurt, jawel, saai en gezapig te maken! Ik twijfel er geen seconde aan dat de EU, als machine, sterk en doortastend genoeg is om de huidige, schijnbaar existentiële crisis om te buigen tot een saai en weinig boeiend accident de parcours.

Ik heb er alle vertrouwen in omdat ik denk dat het dat is wat de mensen willen en ik vertrouw erop dat de machine ook nu weer verrassend sterk uit de hoek zal komen. Kijk maar naar de drastische maatregelen die de EU heeft genomen om te voorkomen dat de crisissituatie zou overkoken. We zijn er nog niet, zoveel is zeker, en nu het ook in Frankrijk begint te rommelen, mogen we ervan uit gaan dat we ook de komende jaren moeilijke knopen zullen moeten doorhakken. Maar uiteindelijk zal er aan het einde van de tunnel licht schijnen, daar ben ik zeker van.

Waar ik echter niet zeker van ben, is het volgende. En dan kom ik meteen bij mijn belangrijkste stelling van vanavond, iets wat me iedere dag bezighoudt. Iets waar ik me echt zorgen om maak en waar ik de kriebels van krijg, niet alleen omdat ik vrees voor de toekomst van Europa, maar

ook omdat ik binnenkort voor de derde keer vader wordt, vader van drie prachtige dochters, allemaal kinderen van Europa en allemaal verlangend naar een stabiele, vreedzame, vrije en welvarende toekomst. Het punt dat ik probeer te maken is: zestig jaar lang heeft onze EU-machine de vrede in Europa weten te handhaven, waarbij de klemtoon evenwel lag op vrede binnen de Europese grenzen. Een behoorlijk egocentrisch project eigenlijk. Uiteraard onderhoudt de EU betrekkingen met andere niet-EU-landen in het kader van haar handelsbeleid, ontwikkelingshulp, samenwerkingsprogramma's en zelfs in het kader van een uitbreidingsproces. Maar de oorspronkelijke bedoeling van de EU was eigenlijk om de vrede binnen de eigen grenzen te bewaren, omdat daar het historische oorlogsgeheugen ligt en omdat instabiliteit en wispelturigheid daar aanleiding gaven tot 2000 jaar moord en brand.

De opzet van dit project was niet meteen om ook een doorslaggevende en doortastende vredesbevorderende rol buiten Europa te spelen. Dit project was hoofdzakelijk naar binnen gericht, zonder veel oog voor de rest van de wereld. Daar waren twee redenen voor.

De eerste reden was dat er al een andere partij was die zich met de buitenwereld bezighield. Dat was, en is ook vandaag nog, onze nabije en tegelijk verre bondgenoot aan de andere kant van de oceaan: de Verenigde Staten. We besteedden onze strategische betrokkenheid bij de rest van de wereld uit aan de Amerikanen zodat wij onze aandacht konden toespitsen op vrede binnen onze eigen grenzen.

De tweede reden voor dit Europese navelstaren was dat globalisering, tot voor kort, een vrij nieuw concept was. We waren minder verweven met de rest van de wereld, minder ingeschakeld in een wereldwijd genetwerkt kapitalisme; we ondervonden minder de gevolgen van ontwikkelingen in afgelegen gebieden zoals Korea of Venezuela of Koerdistan of Centraal-Azië, of de Zuid-Chinese Zee.

Beide voorwendsels om alleen maar naar onszelf te kijken, gaan vandaag echter niet langer op. In de context van vanavond betekent dit dat de machine nu ook buiten Europa moet kijken om de vrede binnen Europa te vrijwaren. De Europese vrede, welvaart, vrijheid en stabiliteit zijn niet langer een zaak van Europa alleen. Indien we de vrede willen handhaven in een wereld waarin onze verre bondgenoot en beschermer veel van zijn pluimen is verloren en waar alles meer met elkaar verweven is, zullen we onze machine naar de rest van de wereld moeten uitbouwen.

Europa moet een meer eensgezinde, sterkere, meer zelfverzekerde, invloedrijke speler worden in de wereld. Europa heeft een buitenlands beleid nodig, evenals een strategie en de middelen om dat beleid uit te voeren en mag daarbij complexe problemen niet uit de weg gaan. Als Europa het motto 'vrede als resultaat van een proces' in praktijk wil brengen, dan moet de EU een manier vinden om ook internationale problemen aan te pakken.

Waar het schoentje wringt, is dat, net op het ogenblik dat de EU geen enkele reden meer heeft om niet naar de rest van de wereld te kijken en slagvaardiger moet worden om externe problemen gericht aan te pakken, de Europese burgers geen zin hebben om over de eigen grenzen heen te kijken. Ze investeren hun middelen en energie veel liever in eigen land.

Dat heeft uiteraard te maken met de crisis. Maar het zou al te gemakkelijk zijn om de crisis als excuus te gebruiken. In werkelijkheid stelde dit probleem zich al voor de crisis in alle hevigheid losbarstte. Het echte probleem is méér dan een gebrek aan middelen en aandacht. Het probleem, dames en heren, heeft alles te maken met een gebrek aan ambitie.

Ambitie is vandaag een beetje een vies woord. Het ruikt naar zelfzucht, een opgeklapt ego, hebzucht, gretigheid, ellebogenwerk en hardvochtigheid. Het is vandaag bon ton om ambitie af te doen als een karakterfout. We mogen ambitie echter niet als iets louter negatiefs zien. Zouden we werkelijk het omgekeerde willen: zelfgenoegzaamheid, luiheid, gelatenheid, sloomheid? Dat wil toch niemand? En vermits het hier vanavond toch een fundamenteel debat betreft, zou ik ambitie op een zeer fundamentele manier willen definiëren: ambitie is de wil om te overleven. Niet het overlevingsinstinct dat in werking treedt wanneer ons leven duidelijk en lijfelijk in gevaar is, maar wel het verlangen om de wereld, feiten en ontwikkelingen onder ogen te zien en iets te doen aan de problemen en uitdagingen waar we voor staan.

En ik herhaal hier een argument dat ik eerder al aanhaalde: als je echt kijkt naar wat er buiten Europa allemaal gebeurt, dan zou dat voldoende moeten zijn om de Europeanen uit hun navelstarende coma wakker te schudden. De westerse status-quo van na de Koude Oorlog stuikt als het ware als een kaartenhuis in elkaar. De lijst van zorgen en problemen lijkt immers eindeloos: China is aan een opmars bezig maar is tegelijk kwetsbaar, de demografische druk in onze landen neemt zienderogen toe en we balanceren allemaal op de rand van het bankroet. In Rusland gaat het van kwaad naar erger, Turkije doet het internationaal goed, terwijl het in eigen land rommelt. De NAVO verandert langzaam maar zeker in een lege doos, de situatie in Afghanistan wordt steeds uitzichtlozer en de Sahel is goed op weg om het nieuwe Afghanistan te worden. Duitsland weigert de waarheid omtrent zijn eigen sterkten en zwakten onder ogen te zien, Groot-Brittannië kampt met een recessie en treurt om vergane glorie, terwijl Frankrijk het moeilijk heeft om zelfs niet al te ingrijpende hervormingen door te voeren. De Verenigde Staten lijkt gevangen te zitten in een negatieve – en volgens sommigen ‘on-Amerikaanse’ – spiraal waarbij het alle gezond verstand op het gebied van binnenlands beleid verloren lijkt te hebben. En dat is maar een greep uit de problemen. De Noorse minister van Defensie, Espen Barth Eide, verklaarde enkele weken geleden dat Europa opnieuw bedreigd wordt door periodieke militaire bedreigingen – een beangstigende gedachte – en dat artikel 5 van het NAVO-verdrag niet langer geloofwaardig is omdat de militaire slagkracht van Europa zijn afschrikkingseffect heeft verloren. De Britse historicus Julian Lindley-French laakt al jaren het gebrek aan ambitie van Europa en stelt dat alle klassieke ingrediënten voor wezenlijke rivaliteit tussen de lidstaten in Europa vandaag aanwezig zijn.

Het is duidelijk dat de vrede in Europa op lange termijn bedreigd wordt zowel vanbinnen uit als vanbuiten uit. Om ons vanbinnen te beschermen, is er de machine. Maar we beschikken over zeer weinig middelen om ons vanbuiten te beschermen. Het voornaamste pijnpunt is het complete gebrek aan ambitie van Europa in alle domeinen van buitenlands beleid en veiligheidsbeleid. Het lijkt alsof de Europeanen weinig met de rest van de wereld te maken willen hebben of er nauwelijks een rol willen spelen. In hun debat verwarren ze belangen voortdurend met waarden en wanneer ze dan toch een gemeenschappelijk Europees belang vinden, wordt er verder niets mee gedaan. Niemand lijkt zich nog geroepen te voelen om mee te bouwen aan een

veiligere, betere wereld die aansluit bij de doelstellingen van Europa – en die van onze vrienden en partners. Niemand lijkt te vatten dat een welvarend, democratisch, op waarden gestoeld, handelsafhankelijk werelddeel per definitie op wereldniveau meespeelt en dus efficiënte instrumenten nodig heeft om zijn buitenlands beleid te realiseren.

Jullie vragen jullie ongetwijfeld af wat dit in godsnaam allemaal te maken heeft met Flanders Fields, met 11 november 1918, met vrede en met leper? Het verband is voor mij glashelder: we moeten vrede graag genoeg willen; we moeten de ambitie hebben om vrede elke dag opnieuw waar te maken. De honger naar vrede in eigen land kan echter niet langer worden losgekoppeld van de ambitie om problemen wereldwijd aan te pakken.

De situatie in Korea, Zuid-Afrika, Pakistan, Syrië, Oekraïne, Taiwan, het noordpoolgebied, Mali, Somalië, Koerdistan en zelfs die kleine eilandjes in de Zuid-Chinese Zee belangt ons allemaal aan, want als het daar brandt, wordt het hier heet onder de voeten. De mogelijke gevolgen zijn legio: verstoorde handelsrelaties, terroristische bedreigingen, vluchtelingen, immigratie, stijgende olieprijs, zeeblokkades, piraterij, nucleaire chantage of investeringen die verloren gaan.

We kunnen ons niet veroorloven hier geen aandacht aan te schenken. We kunnen ons niet veroorloven aan de zijlijn te blijven staan. Want dan heb je de poppen aan het dansen ...

Tijdens een panelgesprek onlangs bij Carnegie Europe vroeg ik alle panelleden wat volgens hen de grootste bedreiging is voor de veiligheid in Europa. Ze gaven allemaal een valabel antwoord, maar één antwoord in het bijzonder is me bijgebleven: het gebrek aan solidariteit in Europa. Dit lijkt op het eerste gezicht een kritische uitlating te zijn over de Duitse eis om strengere besparingsmaatregelen in de eurozone door te voeren. Of een aanval op de vraag van Groot-Brittannië voor een verdere uitstap uit het gemeenschappelijke Europese project. Dat is echter niet wat het panellid in kwestie bedoelde.

Wat de spreker eigenlijk bedoelde, is dat de lidstaten onvoldoende samenwerken om een degelijk buitenlands buitenland uit te stippelen, waarmee ze blijk geven van een verbluffend gebrek aan onderlinge solidariteit. In de plaats van te doen wat goed is voor iedereen, offeren ze gemeenschappelijke standpunten op voor eigen belangen of de misplaatste zucht naar soevereiniteit. Ze bedriegen eigenlijk zichzelf. Vreemd genoeg – en dit is een paradox – ondermijnen ze zo elkaars vermogen om te overleven, door vast te houden aan een bijzonder enge opvatting van 'overleving'. Hun gebrek aan ambitie houdt bijgevolg ook een gebrek aan solidariteit in. En zonder solidariteit kan de EU-machine het principe 'vrede als resultaat van een proces' niet uitdragen naar de rest van de wereld.

Dames en heren, Europa heeft nood aan een ambitieus buitenlands beleid. De EU heeft dit beleid niet nodig om te domineren, te koloniseren, uit te buiten, te onderwerpen of te misbruiken.

Nee, zo'n beleid is nodig om te overleven. De EU moet een positieve kracht zijn in de wereld, omdat bijna niemand anders dat wil of kan zijn. Europa zal nooit een supermacht worden, maar kan wel een invloedrijke speler zijn. Daarvoor is een flinke dosis ambitie evenwel onontbeerlijk. De ambitie om solidair te zijn met zichzelf door daarbuiten het verschil te maken. Europeanen beschikken daartoe over alle nodige instrumenten. Ze hebben de instellingen, de programma's en zelfs de financiële en in theorie ook militaire middelen. Het ontbreekt hen echter aan ambitie en solidariteit om die middelen op een zinvolle manier samen in te zetten. En dat is precies wat we willen en moeten veranderen.

Als afsluiter wil ik graag een laatste leper-anekdote met jullie delen. Mijn verhaal situeert zich deze keer echter niet in leper maar in Frankrijk, in het Sommegebied, dat andere slagveld aan het westelijke front waar menig jonge soldaat 100 jaar geleden het leven liet.

Mijn vrouw en ik besloten onze zomervakantie in augustus door te brengen in Amiens in Picardië, aan de Sommebaai. Een van de redenen waarom we daar naartoe wilden, was omdat we het stadje Villers-Bretonneux, net buiten Amiens, wilden bezoeken. Op 4 juli 1918 raakte mijn grootvader Fritz (ja, Duitser kan echt niet), die toen net 19 was, bijna dodelijk gewond tijdens een gevecht tussen Duitse en Australische soldaten. Hij kreeg een kogel in de schouder en in het gezicht. Daar lag hij op het slagveld, voor dood achtergelaten, tot een Duitse soldaat hem vond en hem in veiligheid bracht.

Toen mijn grootvader terug bij bewustzijn kwam, was de man die hem gered had zelf om het leven gekomen. Uit de oorlogspapieren van mijn grootvader kon ik opmaken waar dit drama zich had afgespeeld. Het was tot mijn grote verbazing helemaal niet moeilijk om de precieze plaats op te sporen waar dit gevecht had plaatsgevonden. Het internet en andere bronnen bevatten een schat aan informatie. We kwamen aan bij de plaats waar het allemaal gebeurde. Waar een kogel zich in de schouder van mijn grootvader boorde i.p.v. in zijn hart. Waar een paar centimeters beslisten over zijn leven en waar diezelfde centimeters uiteindelijk beslisten over mijn leven. Ik ben die Australische soldaat eeuwig dankbaar dat hij die dag zijn doel enigszins miste.

Het was een bijzondere, aangrijpende ervaring. Onze kinderen waren er ook bij. Eén tweeënhalve, de andere vijf. We bezochten het Australische monument in de buurt van het slagveld waar mijn grootvader gewond raakte: een indrukwekkend, immens wit monument dat uitkijkt over de vlakten van Picardië. Op het monument heel wat grafstenen die de datum 4 juli 1918 droegen. Al die mensen waren gestorven op de dag dat mijn grootvader leefde. Misschien ligt de man die hem beschoot wel op die Australische begraafplaats begraven. Misschien liggen hier wel soldaten begraven die op die dag door Fritz Techau werden gedood. Ik zal het nooit weten.

Terwijl mijn vrouw en ik keken, lazeren en wandelden, speelden onze twee dochters tussen de grafstenen. Ze liepen, lachten en schreeuwden. Ik nam enkele foto's van hen: onze meisjes tussen de witte stenen. Wat een rauw, schril en tegelijk mooi contrast. Het is uit dergelijke tegenstellingen, dames en heren, dat ambitie voortkomt.

Mijn vrouw is Nederlandse. Ze bevalt binnenkort van ons derde kind. Daarom ook dat zij er vanavond niet bij is. Ze vroeg me haar te verontschuldigen en vindt het bijzonder jammer dat ze vanavond niet aanwezig kan zijn. Als God het wilt, zal begin december een derde Nederlands-Duitse dochter geboren worden. Ze zal op de wereld komen in Vlaanderen, in Leuven, niet ver van Sterrebeek, waar we wonen. Zodra ze sterk genoeg is om met de auto te reizen, breng ik haar naar Ieper, naar Flanders Fields. Ze zal niet meteen weten waarom. Ook ik weet niet precies waarom. Maar van één ding ben ik zeker: in Flanders Fields ligt de reden waarom ik voor haar ambitie moet koesteren.

Hartelijk dank en God zegene en beware jullie.

Jan Techau

10 november 2012 – Vlaams Parlement, Brussel

Jan Techau is directeur van Carnegie Europe, the European centre of the Carnegie Endowment for International Peace (www.carnegieeurope.eu).

De Elfnovemberlezing wordt georganiseerd door het Vlaams Vredesinstituut, Vredesstad Ieper en het In Flanders Fields Museum.

De lezing is ook beschikbaar op het You Tube kanaal van het Vredesinstituut via www.vlaamsvredesinstituut.eu.